

HAGABLADET

Nr 2 / 2003

En levande mosaik

NYA METODER FÖR SKYDD AV GRÖNOMRÅDEN

DEN VANLIGA GRODAN – *Rana temporaria* – har blivit mindre vanlig i Stockholm. Resultaten av fältstudier som följt grodan under flera år, och som också jämförts med äldre inventeringar 50 år bakåt i tiden, visar att vissa lokaler utplånats eller helt tömms på grodor. Några av dessa lokaler fanns på Djurgården.

Den intensifierade trafiken, som delat upp Djurgården i mindre delar, och förlusten av våtmarker (från 30 till 21), pekas ut som två viktiga orsaker till förändringen.

Studien av den vanliga grodan och ytterligare fyra amfibier återfinns i en ny avhandling av Katarina Löfvenhaft. Avhandlingen är framlagd vid Stockholms universitet i ämnet naturgeografi, men är utpräglat tvärvetenskaplig till sin karaktär, och rymmer som synes även studier av grodor.

Avhandlingens huvudämne är en heltäckande kartläggning av biotoper i Stockholmsområdet. Gränsdragningen mellan olika biotoper (ungefär: områden med likartade förutsättningar för flora och fauna) har särskilt gjorts med hänsyn till stadsmiljön, så att också gles och utspridd vegetation inom bebyggda områden dokumen-

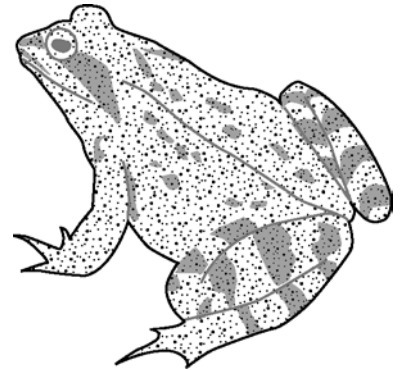
teras. Särskild uppmärksamhet ägnas Nationalstadsparken.

En viktig del av avhandlingen är resonemangen kring hur kunskapen om biotoper ska kunna komma till användning. Avhandlingen genomsyras av ambitionen att göra kunskapen begriplig och tillgänglig för det handfasta arbetet med fysisk planering, det vill säga översikts- och detaljplaneläggning av områden vid exempelvis nybyggen av bostäder och vägar.

Det är också i denna miljö som arbetet har sin upprinnelse. Katarina Löfvenhaft har sedan länge varit knuten till Stockholms stadsbyggnadskontor, och det är också där, efter färdigställt avhandlingsarbete, som hon nu åter arbetar.

Det som först fångar läsarens uppmärksamhet med avhandlingen är kartbilagan, en stor biotopkarta i färg som visar hela Stockholms kommun, inklusive de delar av Nationalstadsparken som ligger utanför Stockholms gräns.

Kartan, och den geografiskt grundade databasen som ligger till grund för kartan, är resultatet av ett mödosamt arbete i många led. Tolkning av flygfoton tagna med infrarödkänslig film, som tydligare än

Den vanliga grodan, en indikator för Djurgårdens miljö. I en ny avhandling framlagd vid Stockholms universitet studeras sambanden mellan grodor och biotoper.

vanlig film kan hjälpa till att urskilja vegetationsmönster, är det första steget. Informationen som hämtats från foton bearbetas sedan i olika dataprogram. Tolkning och kodning/klassificering sker inte per automatik, varför kartan är resultatet av en pillig "manuell" hantering. De identifierade biotoperna ringas in och klassificeras i en databas. Informationen kan sedan användas för bland annat kartpresentationer där valda biotoper får sin särskilda färg- och mönstermarkering. Biotopkartan i avhandlingen är ett exempel.

Resultatet är fascinerande. Vad som med en talande term kallas för biotopmosaik är vad som träder >>>

HAGABLADET

är en tidning för natur och kultur vid Haga-Brunnsvikens. Den utkommer med fyra nummer per år. Lösnummerpris 10 kr.

REDAKTION:

Evalena Lidman,
Sverker Michélsen.

ANSVARIG UTGIVARE:

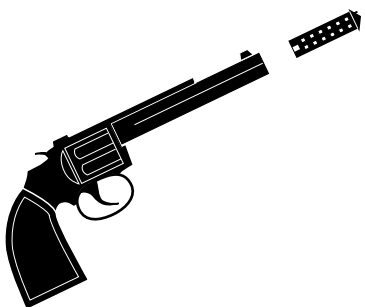
Lars Sundström,
Haga-Brunnsvikens
Vänner.

HAGA-BRUNNSVIKENS
VÄNNER

info@haga-brunnsviken.org
Box 23224
104 35 Stockholm

Mord på Nationalstadsparken

”/Liza Marklund/ skulle vilja att Stockholm blev större. Det är synd att man inte bygger mer.

– Jag tycker att man ska bygga bostäder överallt, i Hagaparken, på Gärdet, i Nationalstadsparken, överallt ska man

bygga hus, gärna skyskrapor, och motorvägar, mycket motorvägar och köpcentra.

– Fast det behöver ju inte se ut som Las Vegas.”

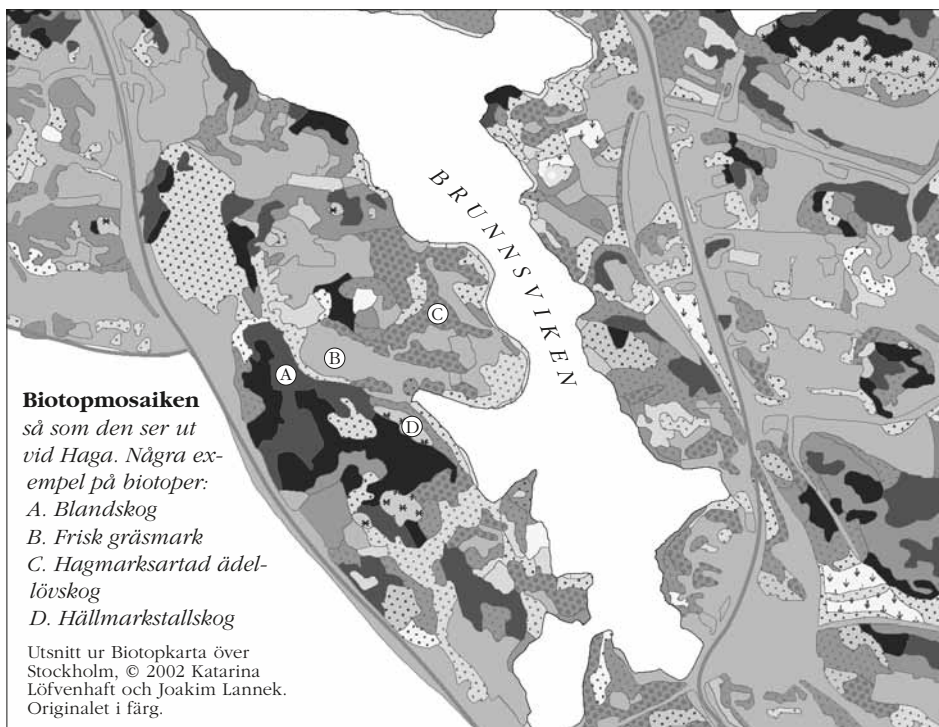
Citatet är hämtat ur boken ”Författarmiljöer i Stockholm”, en bilderbok med korta intervjuer med en rad kända författare porträtterade i sin dagliga miljö (foto Ulla Montan, text Ludvig Rasmusson, 2002).

Kan man då ta Liza Marklunds uttalande på allvar? Nej, vi får utgå från att det är ett uttryck för litterär fantasi, att hon helt enkelt är på jakt efter

dramatiska urbana miljöer att iscensätta nästa mord i.

Men kan inte Nationalstadsparken duga som den är? Parklandskapet, de gamla byggnaderna, strövområdena, sjöarna – fungerar inte de bra som mordplats? (Tänk bara på Stieg Trenter, som på sin tid med framgång använde områden som i dag ingår i Nationalstadsparken som spelplats för diverse otrevligheter...)

Ett smaskigt litterärt mord i parken, gärna. Den brutala avrättning av parken som Marklund beskriver – nej tack. ●

»»» inför ens ögon. Ett myller av olivfärgade och olikformade fält visar Stockholm på ett annorlunda sätt. Vissa mönster kan man genast avläsa. Landningsbanorna på Bromma flygfält, exempelvis, ("bebyggd och hårdgjord mark med 0–10% vegetation"), och Karlavägens esplanad ("frisk gräsmark med ädellövsträd") framträder direkt.

Och så Nationalstadsparken. Vi har sett många kartor där det gröna i Nationalstadsparken framhävs, och som visar hur det gröna i Nationalstadsparken knyter an till och är en del av det stora system av gröna kilar som bildligt och bokstavligt talat syresätter Stockholmsregionen. Denna karta är del av samma familj, men bara så mycket mer detaljerad.

– Kartan är ett utdrag ur vår databas och visar en del av materialet. Men kartan är i sig inte tillräcklig för planeringsarbetet, det är bara ett underlag och första steg. Materialet måste analyseras tillsammans med annan information. Vid planeringssituationer räcker det inte med att utgå från olika individuella biotoper,

man måste också se till hur det ser ut mellan dem och hur de hänger ihop i större ekologiska zoner, säger Katarina Löfvenhaft.

– Nationalstadsparken kan delas in i kärnområden och spridningszoner. Haga-Brunnsviken är en spridningszon mellan Ulriksdals och Norra Djurgårdens kärnområden. Biotopmosaikerna i de olika zonerna måste behandlas på olika sätt så att de ekologiska värdena bibehålls och stärks. För att säkerställa dessa värden krävs också angränsande buffertzoner, där stadsmiljön måste anpassas till kärn- och spridningszonernas krav.

Avhandlingen är inte bara fokuserad på nutid. Precis som var fallet med grodorna så blickar Katarina Löfvenhaft bakåt i tiden för att därmed kunna fånga förändringar i biotopernas sammansättning. Och det är här grodorna blir särskilt intressanta.

Grodorna studeras inte för sin egen skull. Den valda gruppen amfibier är med sin särskilda ömtålighet för förändringar i livsmiljö lämplig som indikator, en djurgrupp som med sina speciella drag fungerar som eko-

logisk mätare av förändringar i det större systemet av biotoper. Amfibier kan således ge vidare information om hur naturen mår.

Avhandlingen pekar bakåt för att rätt kunna tolka dagens situation. För att bättre förstå och kunna bedöma effekter av framtida förändringar pekar även avhandlingen framåt. I några tankeväckande kartsnitt visar Katarina Löfvenhaft hur Djurgården såg ut för 50 år sedan och hur det kan tänkas se ut om 50 år (se nedan).

– Kartorna är en grov klassificering baserad på biotopkartan. Meningen med kartorna är att väcka en diskussion och lyfta fram viktiga vägval i planeringen. Vart kan småaggandet i grönområdena leda? Och omvänt, hur kan det se ut om vi förmår ta hand om områdena på ett bra sätt.

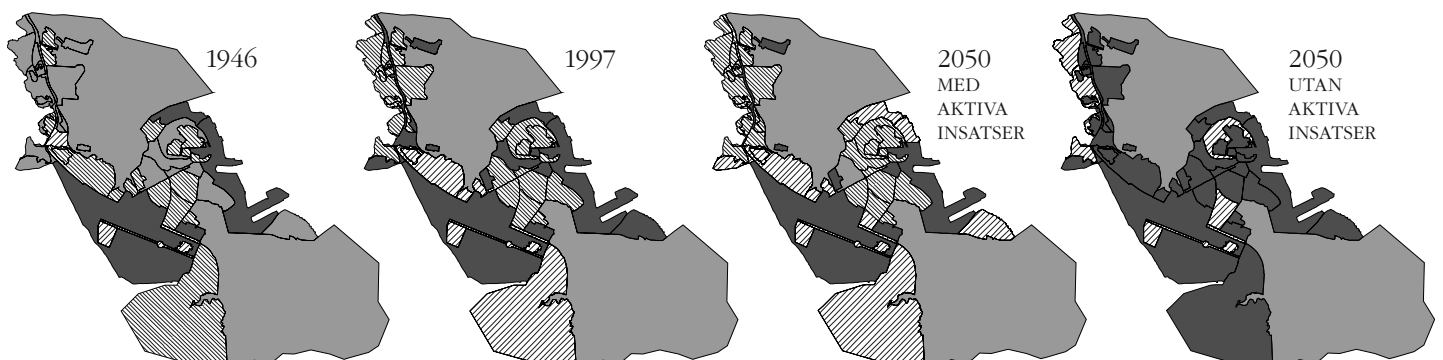
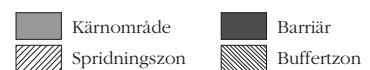
Det är inte svårt att inse riktigheten i ett konstaterande mot avhandlingens slut: "Att vidmakthålla biodiversitet i urbana områden parallellt med den urbana utvecklingen är en utmaning." Tveklöst är denna avhandling ett viktigt steg för att skapa förutsättningar för en hållbar utveckling, och som sådan en utmaning för boende och politiker i Stockholmsområdet.

Avhandlingens titel är "Spatial and temporal perspectives on biodiversity for physical planning. Examples from urban Stockholm, Sweden".

Är du intresserad av boken? Kontakta Katarina Löfvenhaft per e-post: katarina.lofvenhaft@natgeo.su.se.

Läs också mer i boken "Nationalstadsparken. Ett experiment i hållbar utveckling" (se annons, sidan 4).

Nedan: Djurgården, med Brunnsvikens östra strand uppe till vänster, indelat i landskapsekologiska zoner. Kartorna visar dåtid, nutid och två möjliga framtidsscenarioer.

Semestertips: Krausmuseet i Buchen, Tyskland!

DEN SVENSKA MOZART – så benämns ibland Joseph Martin Kraus, en av svenskt 1700-tals främsta kompositörer. Han har på senare tid uppmärksammats ordentligt.

Musikskribenten m.m. Camilla Lundberg ägnar honom ett eget kapitel i sin bok "Musikens myter" och skivbolaget Naxos har satsat på att ge ut alla hans symfonier med Örebro kammarorkester och dirigent Petter Sundkvist. Speciellt spännande är det naturligtvis att lyssna på de nyinspelade symfonier som nyligen upptäcktes vara av Kraus hand i stället för en annan kompositörs vid namn Cambini.

Kraus kom från Tyskland till Gustav III:s hov 1778 blott 22 år gammal, gjorde snabb karriär då kungen uppmärksammat honom efter några magra år men dog alltför ung i Stockholm, blott 36 år. Han ligger begravd på den natursköna Tivoliudden, en av de många fantastiska platserna kring Brunnsviken.

Noterna som tillhört Kraus deponerades av hans vän diplomaten Fredrik Silfverstolpe på Uppsala universitetsbibliotek. Mindre känt är kanske att han lät skicka Kraus övriga ägodelar ner till hans föräldrar i Tyskland. Hans kvarlåtenskap finns nu att beskåda i ett litet hembygdsmuseum i byn Buchen i södra Tyskland, inte alltför långt från Heidelberg.

En del av museet består av det vackra korsvirkeshus där Kraus växte upp. Möbler och ägodelar från hans barndom, studierna i Erfurt samt åren i Stockholm finns utställda i några av rummen. Speciellt fantasieggande är hans gustavianska dräkt i en stor glasmonter, den han bar då han dirigerade vid Gustav III:s begravning till vilken han även hade komponerat all musik.

Museet är inte stort men är ändå väl värt ett besök. Det finns dessutom en liten butik där man bland annat kan botanisera i Krausiana. De kuperade omgivningarna är också mycket intagande och man förstår att naturen måste ha varit en stor inspirationskälla för Kraus.

Marianne Lundberg

Yttrande ang. Albano

I ETT YTTRANDE I MARS 2003 UNDERKÄNNER Haga-Brunnsvikens vänner Stadsbyggnadskontorets förslag att låta Akademiska Hus och Svenska Bostäder bygga ca 40 000 kvadratmeter våningsyta för högskolornas behov av lokaler och studentbostäder i Albano.

Området ligger inom nationalstadsparken Ulriksdal-Haga-Brunnsviken-Djurgården.

Läget ställer särskilda krav på långsiktighet i planeringen och på kunskap om landskapets strukturella uppbyggnad och den kulturhistoriska utvecklingen i området. Förändringar i nationalstadsparken skall inriktas på att förstärka områdets natur-, kultur- och rekreativvärden och att värna den biologiska mångfalden.

I Stadsbyggnadskontorets förslag anges den allmänna målsättningen vara att

- bevara, utveckla och förtydliga landskapets visuella grundstruktur
- förstärka och nyskapa gröna samband och ekologiska spridningsvägar
- utveckla området som en del av ett kulturhistoriskt parksammanhang och med möjlighet att
- tydliggöra en historisk markanvändning
- öka allmänhetens tillgänglighet till och genom området.

För ökad tillgänglighet till/genom området måste Uggleviksdalgångens landskapsrum och kontakten med Brunnsviken återskapas. Genom tillförande av vegetation kan landskapets

former tydliggöras, miljön helas, byggnadsvolymer vävas in i landskapet och ekologiska spridningsvägar skapas. Ny bebyggelse och nya bilvägar får inte bryta dalstråket.

Stadsbyggnadskontorets konkreta utbyggnadsförslag går motsatt väg. Där avskämmas, döljs och försvagas sambanden och landskapets grundstruktur av utökade byggnadskvarter och nya och högre byggnader än dagens 2–3 våningar höga hus.

Det fortsatta arbetet bör inriktas på att uppfylla den i förslaget angivna allmänna målsättningen.

Haga-Brunnsvikens vänner efterlyser en sedan länge utlovad fördjupad översiktsplan för området Norrtull-Bellevue-Albano-Kräftriket-Frescati. Utifrån en analys av landskapets grundstruktur och de kulturhistoriska och ekologiska sambanden mellan Norra Djurgårdens naturområden och Brunnsvikens parklandskap bör den fördjupade översiktsplanen lyfta fram kriterier som visar på de landskapliga och kulturhistoriska problemställningar som måste behandlas vid en fördjupad studie av Albanos framtida nyttjande.

Beroende på hur dessa problemställningar behandlas kan nationalstadsparkens natur- och parklandskap tillföras nya kvaliteter eller omvänt förlora befintliga värden. Det nu framlagda förslaget behandlar dessa landskapsvärden alltför ytligt.

Lars Sundström

... och Kattrumpstullen

HAGA-BRUNNSVIKENS VÄNNER HAR YTTRAT sig angående program för planläggning av kvarteret Kattrumpstullen 6.

På krönet av Roslagstullsklippan planeras nya hus på den plats där nu två sjukhuspaviljonger från 1960 står. I föreningens skrivelse hänvisas till den stora, runda byggnad som helt nyligen uppfördes på Kattrumpstullen 5:

"Med tanke på verkan av den redan genomförda förändringen av den historiska landskapsbildningen vid Roslagstull kunde man kanske frestas att hävda, att en något lägre och

mindre kompakt nybebyggelse utefter klippkanten på Kattrumpstullen 6 inte skulle medföra ytterligare skada i förhållande till nationalstadsparkens intentioner. Vi ser saken på motsatt sätt. Den föreslagna nybebyggelsen skadar det historiska landskapets natur- och kulturvärden och kan inte förenas med nationalstadsparkens intentioner."

Föreningen föreslår att planarbetet inriktas på att göra Kattrumpstullen 6 till ett grönområde utan byggrätt. Yttrandet, författat av Christian Laine, finns på föreningens hemsida. ●

www.haga-brunnsviken.org

HAGADAGEN SÖNDAGEN DEN 15 JUNI 2003

Återigen är det dags för Hagadagen, en dag i grönskans och upptäckarglädjens tecken. I samarbete med berörda institutioner och med hjälp av sakkunniga guider och ledare ordnas besök och visningar på nedan nämnda institutioner liksom ett antal vandringar i parken mellan kl. 11.30–16.00 (cirka).

Haga-Brunnsvikens vänner finns på plats under dagen vid ett bokbord framför Koppartälten. Här kan du bläddra i böcker och diskutera med några av styrelsemedlemmarna.

Sedan årsmötet nu i maj har styrelsen följande sammansättning: Lars Sundström, ordförande, Peter Schantz, vice ordförande, Eva Lampel, skattmästare, Marianne Lundberg, sekreterare, Ella Öström, klubbmästare, programansvarig. Övriga ledamöter: Hugo Grimlund, Torbjörn Holmberg, Christian Laine, Sverker Michelsen, Jan Seger. Suppleanter: Margareta Holmberg, Håkan Rollsjö, Johan Flacke.

VANDRINGAR OCH VISNINGAR:

Kl. 12.15: Promenad i

Hagaparken.

Samling vid Haga Södra grindar. Promenaden leder oss bland annat förbi Finnstugan, Plåtskjulet, Turkiska kiosken och Kinesiska pagoden. Slottsarkitekt Erik Langlet. 40 kr.

Kl. 13.00: Bellevue och Stallmästaregården.

Arkitekt Jana Zupanc berättar. Samling vid entréstenen vid Haga Södra. 40 kronor.

Kl. 14.00: Parkvandring i Ulriksdal.

Guide Lasse Brundin. Samling vid Confidencen. 40 kronor.

Kl. 14.00: Bergianska trädgården.

Visning av Edvard Andersons växthus. 40 kronor.

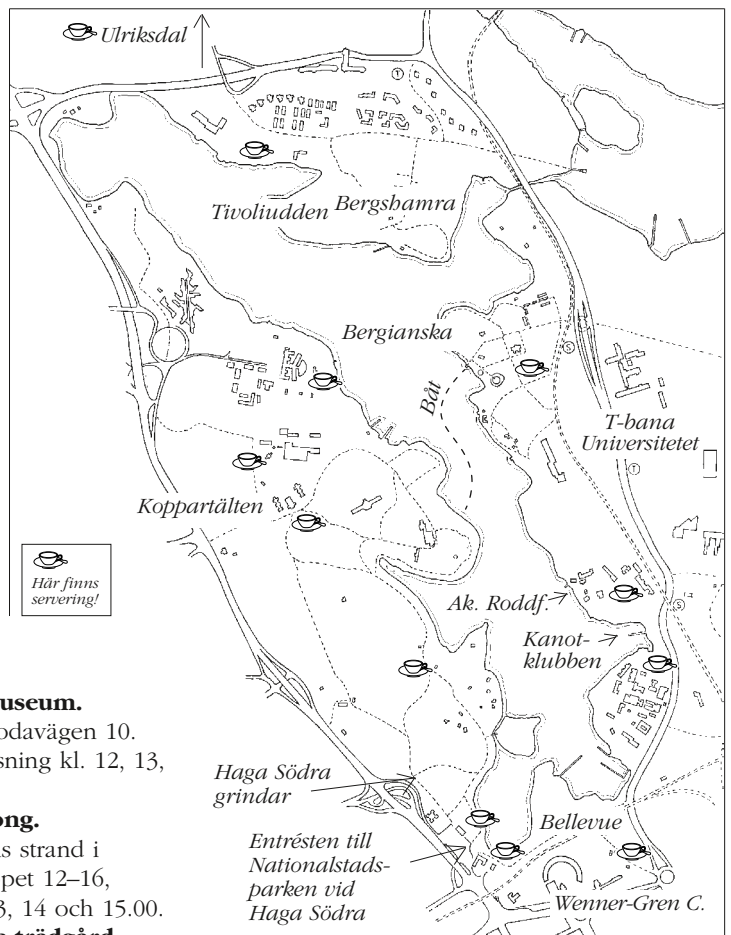
Kl. 15.00: Med Bellman och Gustav III i Haga.

Litteraturvetare Bengt Jonshult leder en historisk vandring med musikaliska inslag. Samling vid Koppartälten. 40 kronor.

Kl. 15.00: Tivoliudden och

Bergshamra.

En kulturhistorisk vandring under konstnär Egil Malmstens ledning. Samling vid Malmstenshuset, Pipersvägen 18. 40 kronor.

MUSEER:

Carl Eldhs ateljémuseum.

Bellevue, Lögebodavägen 10. Öppet 12–16, visning kl. 12, 13, 14 och 15.

Gustav III:s paviljong.

Vid Brunnsvikens strand i Hagaparken. Öppet 12–16, visning kl. 12, 13, 14 och 15.00.

Fjärilshuset – Haga trädgård.

Bakom Koppartälten i Hagaparken. Öppet 11–17.30.

Haga parkmuseum, Koppartältet.

Öppet 12–16. Gratis.

Bergianska trädgården.

Edvard Andersons växthus (visning kl. 14.00) och Victoriahuset hålls öppna kl. 11–17, entré 40 respektive 15 kronor. Besök i trädgården är gratis.

Ulriksdals slott och Orangeriet.

Öppet 12–16, visning kl. 12, 13, 14 och 15.00.

Medicinhistoriska museet Eugenia.

Museet ligger i södra delen av Karolinska sjukhusområdet, på andra sidan E4:an sett från Haga Södra. Öppet 11–16. Servering finnes!

BÅTTURER:

Kl. 10.00: Till Haga genom Ekoparken, världens första Nationalstadspark!

Haga-Brunnsvikens vänner och Strömma Turism & Sjöfart AB ordnar en guidad tur med Henrik Waldenström som ciceron.

Avgång kl. 10.00 från Strömkajen (vid Grand Hotel) till Haga slott via Bergianska trädgården. Ankomst kl. 12.00. Avgång kl. 14.00 från Haga slott med ankomst till Strömkajen senast kl. 16.00. Enkel resa 100 kr. Barn halva priset. Ingen bokning.

Kl. 12–14: Turer mellan Bergianska trädgården och Haga slott.

Avfärd från Bergianska ca. 12.00, 12.30, 13.00, 13.30 och 14.00. Färden mellan Bergianska trädgården och bryggan nedanför Haga slott tar 5 minuter. Enkel resa 20 kronor.

PADDLING OCH RODD

Akademiska roddföreningen

håller öppet hus mellan 13.00 och 14.00. Beskäda en äkta inriggad med cox eller kanske till och med två!

Brunnsvikens Kanotklubb

Hyr en kanot och få ett helt nytt perspektiv på Brunnsviken och dess stränder. Klubben bjuder på 25-procents rabatt under Hagadagen! Öppet 10.00 – 20.00. Vår ute i god tid!

HAGA – BRUNNSVIKENS VÄNNER

Årsavgift 125 kronor. Familjemedlem, ungdom och studerande upp till 25 år 50 kr. Föreningar och företag 250 kr. Postgiro: 428 37 57 – 5.

Ett gott skäl att bli medlem – våra bokerbjudanden:

Medlemmar i Haga-Brunnsvikens vänner kan inhandla NATIONALSTADSPARKEN – ETT EXPERIMENT I HÅLLBAR UTVECKLING för 390 kronor (exkl. frakt). Bland författarna märks bland andra Katarina Löfvenhaft (se sidorna 1–2 i denna tidning) och Peter Schantz, vice ordförande i Haga-Brunnsvikens vänner. Formas, tel 08-690 95 22, e-post: formas.ldi@liber.se. Beställningsbeteckning 2-2002/0008. Gäller t.om. 30 september-03.

ett experiment
i hållbar
utveckling

NATIONAL
STADS
PARKEN